

HASAN-ÂLİ YÜCEL. *İngiltere mektupları*, 160 sayfa, 1 Harita, 24 fotoğraf. İş Bankası Kültür Cep kitapları, Sayı 8. Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara, 1958.

“*Türk Tarih Edebiyatı*”mız, seçkin edip ve düşünürümüz Hasan-Âli Yücel’in hazırlamış olduğu “*İngiltere Mektupları*” ile, “*Kıbrıs Mektupları*”ndan sonra, çok dikkate değer bir eser kazanmış bulunmaktadır. Hacmi küçük, fakat mânevi değeri büyük kitabın konusu aşağıdaki bölümlere ayrılmıştır :

“*Mektuplara başlarken, gider ayak, gezen İngiliz, İngiliz vatani, İngiliz evi. İngiliz halkı, Britanya’da yaşayanlar nasıl insanlardır, İngilizin lâtifeciliği, İngiltere’de hürriyet ve nizam, İngiltere’de hürriyetin doğuşu, hürriyetin tadı, geçmiyen geçmiş, İngiltere kaça savunuyor, İngiliz savunma gayreti, Ya hafız, Bir İngiliz otomobil fabrikasında, Londra’da pazar, Şark meselesi, Orta yol, İngiliz sosyalistleri uykudalar mı, Lord Harding’e göre, İngilizde din, mektupları bitirirken.*”

Yukarıya çıkardığım “*İçindekiler*”in anlattığı gibi, güzide edibimiz, bize kuru ve cansız bir İngiliz tarihi vermiş değildir. O, Maarif müfettişi, Milli Eğitim Bakanı, İngiltere’de okuyan oğlunu görmeye giden bir baba ve en sonunda bir gazeteci olarak dört kere İngiltere’ye gitmiş ve bu memleketi içinden, her yönünden incelemek fırsatını bulmuş. Daha önce, İngiltere ve İngilizler hakkında pek çok kitap da okuyarak bizlere, İngiltere’yi ve İngilizleri tanıtmak istemiştir. Siz de, benim gibi İngiltere mektuplarını okuyunca, sayın yazarın bu amacında fazlasıyla muvaffak olduğunu anlayacaksınız. “*İngiltere Mektupları*”, size, hiç bir klâsik İngiliz tarihinin yapamayacağı kadar, İngiltere’yi ve İngilizleri, sıkmadan, yorulmadan anlatmaktadır. “*İngiltere Mektupları*”nı okumakla hem, en iyi bir tarih kitabının öğreteceği kadar, Dünya tarihi çerçevesi içinde, İngiltere ve İngilizleri yakından tanımış, hem de, bizde benzeri pek az olan edebî bir eser okumuş oluyorsunuz. Dostlarımızı ve komşularımızı, bilhassa yakın tarihimiz boyunca kendileriyle sıkı münasebetimiz geçmiş olan İngilizleri lâyiki gibi bilmenin lüzumu pek açıktır. Bir milleti olduğu gibi tanımadan onunla münasebette bulunmak ve kader birliği yapmak mümkün olmadığına göre, Sayın Hasan-Âli Bey’in kitabının geniş Türk halk kitlelerinin, tarih eğitimi bakımından da büyük bir ihtiyaca cevap verdiğine inanmaktayım. İçine girdiğimiz demokrasi hayatında, dış politikada halk efkârının da, bilerek yürüyebilmesi için bu kitabın ve benzerlerinin ön plânda bir rolü olacaktır. Şurasını da itiraf ederim ki yakın tarihimizde, bilhassa mütareke devrinde, içinden çıkamadığım bir çok karanlık ve anlaşılmaz hususlar, bu kitabı okuduktan sonra gözümün önünde daha kolay aydınlanmıştır. Güzide araştırmamızın en güvenilir kaynaklardan çıkarıp önümüze serdiği bazı gerçekleri ve sonuçları burada kısaca verecek olursam, siz de bana hak vermiş olacaksınız.

Sayın yazara göre “*Yer yüzünde ve tarihte iki türlü İngiliz vardır : 1-Kendi için İngiliz, 2-Başkası için İngiliz. Her medeni dilde kibarlık ve efendilik vasfı olarak kullanılmış olan centilmen kelimesi, “kendi için olan İngilizleri özetler.” Başkası için İngilizin tanımını İngiliz devlet adamı Palmerston (1784-1865) “İngilizin dostu veya düşmanı yok, menfaati vardır” şeklinde yapmıştır. İngiliz menfaatının hücumuna uğrayan yerlerdeki İnsanlar, bu “başkası için İngiliz”i hiç bir zaman sevmemişlerdir. Çünkü,*

İngiliz, siyasetinde ne kadar esnekse sömürgeciliğinde o kadar katı olmuştur. Bu esneklikle o katılığa temas eden insanlar, ilk fırsatta İngilizin tahakkümünden kurtulmak için ayaklanmışlardır (S. X).

İngilizlere karşı uyanık davranılmasını tavsiye eden Merhum Halil Halid ve İngiltere'nin Katherine zamanında Rusya'ya karşı Osmanlı devletini koruyan İngiliz politikasını öven Doktor Abdullah Cevedet'in tezleri hakkında Sayın Hasan-Âli Yücel'in fikri şudur: "Bu iki karşı görüşün de doğru tarafları olduğu muhakkaktır. Her ikisinde müşterek olan aldanış, mutlak dostluk veya kayıtsız, şartsız düşmanlık inanışıdır. Ne mutlak dostluk, ne mutlak düşmanlık. Akıl ve menfaat muvazenelerinin kuruluşunu, devlet, hattâ millet münasebetlerinde esas almadıkça doğru yolu bulmak mümkün olamaz (Sayfa XIII)." Bundan sonra sayın yazar, "İngilizlerle döğüşmesini ve onları yenmesini herkesten iyi bilmiş olan Atatürk'ün Türk menfaatlerini İngilizlerle muvazenelemede muvaffak olduğunu (S. XIII) ve vakti gelince de, bir çok dostluk ve işbirliği anlaşmalarından sonra en nihayet 19 Ekim 1939 Türk - İngiliz karşılıklı yardım anlaşması yapıldığını" belirtmektedir. Bu menfaat muvazenesi, en son, Türkiye Cumhuriyetinin de Nato'ya girmesini (22 Ekim 1951) sağlamıştır. Bağdat Pakıtında ve Kıbrıs meselesinde Türk-İngiliz münasebetlerine de dokunan Hasan-Âli Yücel; "bütün bu olayları ve yaptığımız işaretlere son mektubumuza alışımsız, Türkleri İngilizlere, İngilizleri Türklere tanıma arzusundan gelmektedir" (sayfa 142) dediikten sonra İngiliz siyasi partilerinin ve Britanya topluluğunun başarılı bir tablosunu çizmektedir (S. 143-150). İngiliz Politika anlayışını anlatan yukarıdaki umumî yargılardan başka "İngiltere Mektupları", yerinden hiç kimildamadan, okuyucuyu, baştan başa İngiltere'de dolaştırmakta, ona, İngiliz karakterini, İngiliz vatanını, evini, İngiliz halkının dış görünüşünü, soyunu sopunu, mizacını, ırk menşecini anlatmaktadır. İngiliz lâtifeciliği ve nükteciliği bile ihmale uğramamıştır. Modern hürriyet ve demokrasi anlayışının temeli ve kaynağı olan İngiltere'de "Hürriyet ve nizam" bahislerine özel bir önem verilmiştir. Tablonun bütünlüğünü sağlamak için, İngiliz savunma gayreti, İngiliz sanayii ve din hayatı da inceleme konusu yapılmıştır. Moltke'nin "Türkiye Mektupları" gibi "İngiltere Mektupları" da, Türk okuyucusuna, bugünkü İngiltere, Britanya topluluğu ve İngiliz halkı hakkında, 160 sayfalık bir cep kitabı içinde, derli toplu, doyurucu, öğretici, hattâ düşündürücü bilgi verilmiş bulunmaktadır. Zaten iyi bir kitaptan beklenen de bu değil midir? Özet olarak, geniş bir politika, edebiyat, felsefe ve tarih kültürü olan Sayın Hasan-Âli Yücel, geçen yıl, "Kıbrıs Mektupları" ile bize Milletçe benimsenmiş olan bu millî devâmızı, her yönüyle açıklamış ve bu kere de Türk aydınına büyük bir zevkle okuyabileceği çok faydalı yeni çığırda "İngiltere Mektupları" nı sunmuş bulunmaktadır. Acaba, bunun arkasından "Amerika Mektupları," "Sovyet Rusya Mektupları" veya "İran Mektupları" nı da beklediğimizi açıklayacak olursak bize gücendirler mi? Bu dileğimizin gerçekleşmesini beklerken elimizdeki iki kitabın bütün okullarda "yardımcı kitap" olarak yer almasının isabeti üzerinde de önemle durmak isterim.

TEVFİK BİYİKLIOĞLU